

Kao što smo videli prethodnog puta, relacija prema drugom opisana je pričom o mladiću u delu *Ponavljanje*. Živeći u sećanju mladić nije bio u stanju da stupi u odnos sa drugim, on se može odnositi spram drugog samo kao predmet sećanja - prošlosti, tj. ne može a da ne podvede drugog pod ideju ili pojam relacije - u konkretnom slučaju ideje ljubavi. Sam lik mladića u ponavljanju je od strane Konstantina opisan nalik onome što bi bila pozicija estete u *Ili-ili*, tj. osobe A čije papire čitamo u prvom delu *Ili-ili* (naravno mladić ne zastupa istu poziciju do kraja, jer on na kraju, videli smo, ide dalje). Tako u odeljku "Diapsalmata" u *Ili-ili* čitamo sledeće: „To je moja nesreća; uvek me prati anđeo smrti, i ja ne škropim vrata izabranika krvlju kao znakom, da on mimo njih prođe, ne, on upravo ulazi kroz ta vrata, jer tek uspomena ljubavi je srećna.“ Videli smo da je ovo u skladu sa onim i što Konstantin govori, koji i sam parafrizira osobu A, naime, sa tezom da je nesreća sećanja u tome da je samo sećanje na ljubav srećno. Prethodni citat ukazuje na to da sećanje pušta smrt da stupi nasuprot životu. Za sećanje kao način života smrt je nerazdvojna od ljubavi. Filozofsko značenje prethodnog, videli smo, počiva u tome što filozofija može da zahvati stvarnost samo ukoliko stvarnost nije u postajanju, samo ukoliko se određni momenat stvarnosti uzme kao data stvarnost, kao sama stvarnost sa one strane njenog neprestanog samo-transcendiranja. Rečju, filozofije ima ukoliko nema postajanja, ukoliko se usmrti neprestano kretanje egzistencije.

Ponavljanje i sećanje se mogu razumeti i kao dva načina odnosa spram drugog. Sećanje podrazumeva identitet misli i bića, a rad pojma predstavlja praćenje svih razlika do jedinstva bića. Odnos spram drugog unutar teritorije sećanja podrazumeva zahvatanje drugog kao utemeljenog u istoj aktualnosti koja pripada i meni. Odatle sledi Kantov kategorički imperativ koji podrazumeva zajedničku i opštu umnost i slobodu, a i Hegelova refleksija praktičkog gde primat ima